

Segt invasionsförsvar eller aktivt insatsförsvar?

av Magnus Haglund

Résumé

Three times now a group of Academy members have tried to argue for a back-based Anti-Invasion Defence concept and I think their proposals are unrealistic this time also. We have to overcome some myths from the Cold War era including the fact that we were – and are – under the US Nuclear umbrella, and a war of the old-fashioned type is perhaps more of a national-romantic view than a realistic alternative. To-day, we also know that our civil society will crash within a few days if hit by conventional warfare or even by a trade blockade. We also need a better debate on defence and security policy matters and such discussions can not only be based on the developments in Russia. I suggest another way of debating our future defence, which, instead, could concentrate on our own capabilities. Initially, we need, already today, a defence for protecting our national sovereignty and security in the air, at sea and on the ground. The next step could be a capacity for counter-terrorist attacks and similar low-intensity conflicts according to the EU's Security Policy and Maritime Defence strategies. Also, we should be able to protect shipping along our coastline and plan for building a threshold with reserve units – including air defence and also heavy surface-to-surface missiles - and perhaps also for evacuating civilians from our larger cities. And in a prolonged crisis, we should openly join NATO, preferably together with Finland.

DET ÄR NU tredje gången som en trio, eller denna gång möjligen endast en, av Akademiens ledamöter föreslår en alldeles egen variant av ett svenskt försvarskoncept och inte heller denna gång är förslaget, enligt min mening, särskilt realistiskt. Mera om detta finns i mitt förra inlägg i *KKrVAHT*, 4 häftet 2009, som jag får hänvisa till, för egentligen har inte så mycket tillkommit sedan dess, i vare sig deras argumentation eller mina bedömningar om förslagets tillämpbarhet i dagens värld.

Orealistiska förutsättningar

När jag läser den senaste utgåvan, på Akademiens hemsida, får jag närmast ett intryck av något slags svenskt nationalromantiskt färgat försvar i tankarna och där

det civila samhället inte alls – eller bara perifert – berörs av ett krig på vårt territorium. Så idylliskt var det på sitt sätt under beredskapsåren och så uppfattades verkligheten på flera håll dessvärre även under det kalla kriget, men redan då hade många klart för sig att samhället skulle störtas i kaos i händelse av att kriget drabbat landet. Att Sverige dessutom aldrig självständigt skulle kunna stå emot ett sovjetiskt angrepp eller stå neutralt och utanför ett östvästligt krig var dessutom en bedömning, som fanns på högsta nivå och som inte delgavs den svenska allmänheten. Detta borde nog aktualiseras i vår tid, för annars blir den svenska självbilden felaktig.

Vi hade hemliga överenskommelser m fl Nato-stater, inte med Nato som organisation, men framför allt: vår ”avskräckning”

handlade om att vi från omkring 1960 låg under det amerikanska kärnvapenparaplyet, men det höll den svenska regeringen tyst om, för det kunde kanske störa vår försvarsplanering. Där hävdade vi ju, av programbudgettekniska skäl, att vi hade ett eget och självständigt fungerande konventionellt invasionsförsvar. Förvånande många tycks tro så ännu idag, men så var det ju inte och så är det förstås inte heller idag. Den enkla sanningen är att Ryssland är större än Sverige och innehar en betydande kärnvapenarsenal, vilket borde stämna till viss eftertanke. Den ”nationalromantiska skolan” tycks tro, att vi självständigt kan avärja ett ryskt angrepp, men det har vi, historiskt sett, inte kunnat göra sedan mitten av 1600-talet!

Ytterst handlar det om hur vårt försvar ska kunna verka krigsavhållande, för så långt är vi nog trots allt överens. Ingen av oss skulle vilja hamna i en krigisk konflikt av något slag och frågan är hur vi ska kunna undvika en detta. Författarnas bedömning är uppenbarligen, att ett hot om en lång, seg konventionell konflikt kan fungera avskräckande för en angripare. Jag delar inte den bedömningen. Jag tror i stället att man måste arbeta aktivt redan i dag och på dagens konfliktnivå för att undvika att en eskalering sker till någon form av mer eller mindre öppen konflikt. En viktig anledning till min bedömning ligger i att ett krig av mera omfattande karaktär troligen skulle medföra insatser med kärnvapen och den situationen vill vi undvika. Men redan en konventionell krigföring är en förfärande företeelse, som drabbar civilbefolkningen mycket hårt. Även detta oerhörda lidande är ju ett starkt argument mot att inrikta landet på ett lite ”idylliskt” långvarigt och segt upphållande försvar, där samhällets sårbarhet inte alls beaktas.

Vårt numera mycket sårbara samhälle bedöms ju dessutom ibland ha en ut hållighet på bara några få dygn, innan det mesta av samhällsfunktionerna faller samman. Detta kan ju jämföras med den förvåning, som offentliggörandet av ”Enveckasförsvaret” medförde i våras. Denna mycket begränsade militära uthållighet upptäckte briterna redan i början 1950-talet, då de studerat de handlingar som dåvarande försvarsministern, Allan Vougt, hade lämnat ut till dem som ett underlag för en förstudie om hur samordningen med Nato skulle hanteras.

En bättre försvarsdebatt

De senaste inläggen om ett svenskt försvarskoncept väcker en helt annan tanke hos mig. Vår försvarsdebatt är för dålig, och vi med militär bakgrund kan uppenbarligen inte som yrkesmän vinna våra politikers intresse eller uppmärksamhet kring försvarsfrågorna. Om man tänker efter så är det kanske inte så egendomligt, eftersom debatten mest innehåller mer eller mindre välunderbyggda uppfattningar om hur utvecklingen sker i Putins Ryssland och inte om vårt eget försvar. Det presenteras såväl många som ganska amatörmässiga resonemang om Ryssland och den ryska återupprustningen, och den typen av resonemang för inte den svenska försvarsdebatten framåt.

Att bygga upp ett svenskt försvar som ska kunna möta alla de mer eller mindre finansierade ryska satsningarna blir ju inte särskilt rimligt. Det blir inte heller särskilt intressant för våra politiker att följa eller delta i den typen av debatt, för de – liksom den övriga allmänheten – kan ju ganska lätt följa den ryska utvecklingen via mer allmänna kanaler. Vi kan nog inte övertyga om att vår ofta mera sinistra bild av

den ryska utvecklingen är den som gäller. Dagens försvarsdebatt tenderar därför mera bli en argumentation kring Ryssland och vilka hot som utvecklingen där kan medföra för Sverige, och det snedvrider i mitt tycke debatten. Det vore kanske bättre att i stället debattera om vilka egna förmågor som vi skulle vilja ha i vårt försvar, och till hjälp för detta kunde ett nivåresonemang kunna användas.

En försvarsmodell

Ett försök att åskadliggöra mitt resonemang kunde kanske vara enligt följande:

Vårt försvar ska i första hand verka för vårt lands egen säkerhet. Det ska aktivt och redan under fredsförhållanden kunna användas för att möta de konflikthanledningar som kan finnas i vårt närområde och som kan hota vår säkerhet eller orsaka någon form av eskalering av dagens hotnivåer. Därmed kan vår och våra grannars framtid säkerställas. Detta innebär samtidigt att vi har ett behov av att samarbeta med våra grannar för att stärka vår gemensamma säkerhet.

- Grunden för vårt försvar bör vara att vi alltid och *redan i dag ska kunna upprätthålla vår nationella suveränitet* i luften, till sjöss och på marken.

Inledningsvis handlar detta om att vi har ett fungerande underrättelse- och ledningssystem, som har förmåga att följa verksamheter kring våra gränser och kunna leda insatser mot kränkningar, helst innan de inträffar eller blir akuta. För denna mycket grundläggande förmåga måste vi ha resurser för ett täckande incidentförsvar, som ständigt kan hävda vår suveränitet i luften, till sjöss och på marken. Detta är också ett folkrättsligt krav på oss som suverän stat.

Därutöver behövs ett hemvärn med en god krisberedskap, som kan fungera vid olika typer av krissituationer som uppstår i ett alltmer komplicerat samhälle.

Förband och kapaciteter, som kan ta en betydande tid att sätta upp, måste också redan här övervägas och förberedas, som exempelvis markstrid i sammansatta förband – eventuellt även helt eller delvis anskaffas – exempelvis markrobotsystem, luftvärnsrobotar med viss räckvidd och ubåtar. Vid överväganden rörande denna kategori av resurser, bör särskilt beaktas om de också kan vara användbara för uppgifter på lägre konfliktnivåer.

- Nästa nivå borde vara en rimlig förmåga att kunna *möta lågnivåangrepp* enligt de riktlinjer som anges i EU säkerhetspolitiska riktlinjer från 2003 och i EU strategi för sjöfartsskydd från 2014.

För uppgifter på denna nivå krävs även en tillgång på sådana markförband, som främst kan avvärja terroristangrepp mot statsledningen eller, vid indikation, på andra håll i landet och som kan förstärka eller ersätta polisen vid sådana angrepp; möjligen i form av gendarmenheter.

För internationella säkerhetsåtaganden kan det därutöver behövas en tillgång på beredskapsförband (bataljoner?), som snabbt kan organiseras för insatser enligt FN:s eller EU:s önskemål. Sådana förband kan om sättas i ett löpande system och antalet enheter kan anpassas efter det aktuella säkerhetspolitiska läget och även för en beredskapshöjning inom landet, om så bedöms behövas. Efter tjänstgöring krigsplaceras sådana förband för att kunna kallas in vid en beredskapshöjning.

Därutöver bör det finnas tillgång på fartygs- och flygförband, som kan fungera vid internationella operationer; eventuellt ef-

ter enklare modifieringar. För en inledande anpassning till EU:s strategi för sjöfartsskydd kunde en fartygstyp med längre ut hållighet och transportkapacitet anskaffas – patrullfartyg. En sådan fartygsklass kunde till och med bli ett gemensamt ”EU-projekt”, som vi inleder i Sverige! Senast på denna nivå bör ett cyberförsvar organiseras; kanske som en självständig försvarsgren inriktat på samhällets skydd mot angrepp via nätet.

- Kunna skydda sjötransporter längs vår kust i ett krisläge – inte minst till och från Gotland och Bottenhavshamnarna.

Detta innebär, att handelsfartyg ska kunna eskorteras och skyddas mot överraskande insatser från flyg, båtar, övervattensfartyg eller ubåtar så att inte civilsamhällets funktioner stoppas. Det behövs därutöver en betydande bevaknings- och försvarsfunktion i våra större hamnar.

Ungefär på denna nivå borde vår försvarsförmåga ligga idag.

- Vid ett befarat allvarligt krisläge eller vid någon form av hybridkrigföring (”små gröna gubbar”) snabbt kunna bygga upp ett tröskelförsvar för att tydligt förhindra någon form av strategiskt överfall.

Vid en allvarlig kris i vårt närområde kan ett Nato-medlemskap aktualiseras. För denna nivå behövs det en rimlig tillgång på reservistbemannade förband, som snabbt kan organiseras och sättas in; eventuellt kan en omskolning då ske, om så anses behövt. Bedömningsvis skulle ett antal beredskapsbataljoner då snabbt kunna markera en nationell beredskaphöjning exempelvis på Gotland, i östra Svealand, i Skåne, på Västkusten och i norra Norrland. Något eller några av dessa förband kan med fördel

vara amfibieförband eller helikopterburna. För deras understöd borde en tung markmålsrobot tas fram.

Senast på denna nivå behövs även *ett större antal luftvärnsrobotförband* som skydd av våra flyg- och marinbaser samt riksledningen.

Även denna nivå bör vara förberedd i dagens säkerhetspolitiska situation.

- Om hotet inte kan avväjas genom en tydlig beredskaphöjning: på denna nivå borde ett öppet svenskt-finländskt Nato-medlemskap vara rimligt. Samtidigt bör en markerad beredskaphöjning ske för hela samhället. Kanske några beredskapsutrymningar borde planeras för särskilt hotade orter? Insats med kärnvapen kan befaras exempelvis mot Stockholm, Göteborg, Karlskrona, Boden, Ronneby.
- Försvarsoperationer inleds i samverkan med Nato för att möta ett invasionshot mot oss själva eller mot någon av våra grannar; främst Finland, Estland, Lettland eller Litauen. Även på denna nivå bör vi i det längsta verka för att undvika att kärnvapen används vid en förbekämpning.

Avslutning

Med ett nivåresonemang av den här eller liknande modell kunde kanske också andra frågor av betydelse för vårt försvar få en bättre belysning. Hur borde officersutbildningen se ut och hur många fast anställda behövs för de olika nivåerna? Hur ska Försvarsmakten ta hand om sina anställda och hur långa anställningstider kan behövas? Kanske skulle, av andra skäl, en slags samhällsberedskap kunna byggas upp för det mera omedelbara skyddet av samhället och medborgarna?

Jag tror också att det är viktigt att skilja mellan säkerhetspolitiska mål och vad de kan innehålla av betydelse för landets och medborgarnas framtida säkerhet å ena sidan och hur man bygger upp operativa eller taktiska bedömanden å den andra. De säkerhetspolitiska målen kan ju lämpligen diskuteras och fastläggas, utan att man använder den gamla hederliga ”bedömandemallen”, som förstås används i den operativa planläggningen och därför bör hållas hemlig.

Sammantaget är det min uppfattning att denna typ av diskussioner vore bättre för samhällets säkerhet och vårt försvars framtid, än de ganska långtråkiga litanior om utvecklingen i Ryssland.

Författaren är kommandörkapten och ledamot av KKrVA.